

บทที่ 17

การแยกสินสมรส

ในเรื่อง การแยกสินสมรสนี้ไม่ใช่กรณีที่สามีภริยาลิ้นสุดการสมรสจึงต้องแบ่งทรัพย์สินกัน แต่เป็นการแยกสินสมรสของสามีกับภริยาในระหว่างสมรสด้วยสาเหตุบางกรณีที่มีความจำเป็นในเรื่องทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสนั้น สำหรับความสัมพันธ์อื่น ๆ ระหว่างสามีกับภริยายังคงมีอยู่เหมือนเดิม การแยกสินสมรสนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการหรือมาตรการอย่างหนึ่งในกฎหมายครอบครัวที่ช่วยให้สามีกับภริยาสามารถแก้ปัญหาในเรื่องทรัพย์สินและการจัดการทรัพย์สินระหว่างสามีกับภริยาได้ในระดับหนึ่ง ในส่วนนี้จะขอกล่าวถึงการแยกสินสมรสจะเกิดขึ้นได้อย่างไร และผลของการแยกสินสมรส

1. การแยกสินสมรส

ในบางครั้งสามีหรือภริยาอาจจัดการทรัพย์สินจนเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นได้บางกรณีก็ทำให้ตนเองถูกฟ้องร้องจนกลายเป็นคนล้มละลายหรือบางกรณีก็จัดการสินสมรสจนอาจจะหรือกำลังจะหรือเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของครอบครัว คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจึงอาจจะได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ การแยกสินสมรสจึงเป็นวิธีการหรือมาตรการอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหา ดังกล่าวได้ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงการแยกสินสมรสที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลายกรณี คือ

1.1 การแยกสินสมรสโดยผลของกฎหมาย

มาตรา 1491 บัญญัติว่า “ถ้าสามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาให้ล้มละลายสินสมรสย่อมแยกจากกันโดยอำนาจกฎหมายนับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้น” ในสังคมนั้นบางครั้งก็เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นโดยไม่คาดคิด บางคนก็กระทำการโดยประมาทแต่บางคนก็กระทำการโดยผิดพลาดขาดประสพการณ์ ขาดความขี้คิด หรืออาจจะด้วยเหตุอื่นใดก็ตาม ซึ่งทำให้บุคคลนั้นเกิดหนี้สินมากมายจนไม่อาจชำระหนี้ได้ และในที่สุดก็อาจถูกฟ้องร้องให้ศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย บุคคลดังกล่าวนั้นก็จะเป็นคนที่ไม่มีความสามารถทางกฎหมายจะถูกยึดทรัพย์สินต่าง ๆ ไปบังคับชำระหนี้ ถ้าบุคคลนั้นทำการสมรสแล้วก็อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสมรสซึ่งไม่ได้ตกเป็นบุคคลล้มละลายด้วยในเรื่องความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

ทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสซึ่งเป็นของกลุ่มสมรสอีกฝ่ายหนึ่งด้วยก็อาจถูกยึดทรัพย์เพื่อนำไปชำระหนี้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว มาตรา 1491 จึงกำหนดให้สินสมรสของสามีกับภริยาที่เป็นบุคคลล้มละลาย นั้นแยกออกจากกันโดยอำนาจกฎหมายนับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้บุคคลนั้นล้มละลาย ทั้งนี้เพื่อความ เป็นธรรมแก่กลุ่มสมรสซึ่งไม่ได้ตกเป็นบุคคลล้มละลายด้วยจะได้รับการคุ้มครองในทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสในส่วนของสามีหรือภริยาที่ไม่ได้ล้มละลายนั้น แต่อย่างไรก็ดี ในความเป็นจริงสินสมรสของสามีหรือภริยาอาจเป็นการยากที่จะแบ่งแยกออกโดยชัดเจน ดังนั้น สามีหรือภริยาที่ไม่ได้ล้มละลายจะต้องแสดงสิทธิของตนไว้ด้วยในกรณีเกิดปัญหาขึ้น เช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 1648/2511 สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลาย สินสมรสย่อมแยกออกจากกันโดยอำนาจกฎหมายนับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย เป็นหน้าที่ของอีกฝ่ายหนึ่งที่ต้องขอคืนส่วน ของคนไว้ เป็นต้น

1.2 การแยกสินสมรสโดยการร้องขอตามมาตรา 1484

มาตรา 1484 บัญญัติว่า “ถ้าสามีหรือภริยาฝ่ายซึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรส

- 1) จัดการสินสมรสเป็นที่เสียหายถึงขนาด
- 2) ไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง
- 3) มีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือทำหนี้เกินถึงหนึ่งของสินสมรส
- 4) ขัดขวางการจัดการสินสมรสของอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร
- 5) มีพฤติการณ์ปรากฏว่าจะทำความเสียหายให้แก่สินสมรส

อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ตนเป็นผู้จัดการสินสมรสแต่ผู้เดียว หรือสั่งให้แยกสินสมรสได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีคำขอศาลอาจกำหนดวิธีคุ้มครองชั่วคราวเพื่อจัดการสินสมรสได้ตามที่เห็นสมควร และหากเป็นกรณีฉุกเฉินให้นำบทบัญญัติเรื่องคำขอในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ” รายละเอียดของมาตรา 1484 นี้ได้กล่าวไปแล้วในเรื่องการจัดการทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ในที่นี้จะขอกล่าวแต่เพียงว่าการจัดการสินสมรสของสามีหรือภริยาฝ่ายซึ่งมีอำนาจได้จัดการสินสมรสจนก่อให้เกิดปัญหาแก่อีกฝ่ายหนึ่งในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 1484 แล้ว อีกฝ่ายหนึ่งสามารถร้องขอให้ศาลสั่งให้แยกสินสมรสได้

1.3 การแยกสินสมรสโดยการร้องขอตามมาตรา 1598/17

มาตรา 1598/17 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถและศาลเห็นไม่สมควรให้คู่สมรสเป็นผู้ดูแล และตั้งบิดาหรือมารดาหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ดูแล ในกรณีเช่นนี้ให้ผู้นับเป็นผู้จัดการสินสมรสรวมกันกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่ถ้ามีเหตุสำคัญอันจะเกิดความเสียหายแก่คนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่นก็ได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกรณีดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งแยกสินสมรสได้”

ปกติแล้วถ้าศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ ก็จะทำให้สามีหรือภริยาเป็นผู้ดูแล ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1463 แต่ถ้ามีเหตุอันไม่สมควรศาลจะตั้งบิดาหรือมารดาหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ดูแลแทนก็ได้ นั่นก็คือ โดยหลักแล้วควรให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้จัดการสินสมรสรวมกันเป็นผู้ดูแล เว้นแต่ว่าไม่สมควรเช่น คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ไม่มีความรับผิดชอบ เป็นคนติดสุราเมรัย ติดการพนัน ติดยาเสพติด เป็นต้น เช่นนี้ก็ควรตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้ดูแลแทน

เมื่อศาลมีคำสั่งตั้งบิดาหรือมารดาหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ดูแล ผู้นับจะต้องเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ร่วมจัดการสินสมรสตามกฎหมาย มาตรา 1476 อนุ 1 ถึงอนุ 8 เมื่อตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้ดูแลคู่สมรสของตน การจัดการสินสมรสของผู้นับจึงควรทำร่วมกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ถ้ามีเหตุสำคัญอันจะเกิดความเสียหายแก่คนไร้ความสามารถแล้ว เช่น สามีเป็นคนไร้ความสามารถภริยายุ่งเกี่ยวกับชายอื่นในการจัดการสินสมรสรวมกันกับผู้นับอาจทำความเสียหายแก่สินสมรสส่วนรวมของคู่สมรสได้ ถ้าเป็นเช่นนี้ศาลอาจสั่งเป็นอย่างอื่นได้ เช่น ให้บุคคลอื่นเป็นผู้ดูแลจัดการสินสมรสทั้งหมดหรืออื่น ๆ โดยไม่ต้องจัดการร่วมกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดี มาตรา 1598/17 วรรคสอง ได้กำหนดทางแก้ไว้หากว่าการที่บุคคลอื่นเป็นผู้ดูแลที่จะต้องจัดการสินสมรสร่วมกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อการจัดการสินสมรสเช่น ไม่มีความรู้ความสามารถในการจัดการสินสมรสที่เป็นธุรกิจการค้า เป็นต้น คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งแยกสินสมรสได้

2. ผลของการแยกสินสมรส

มาตรา 1492 บัญญัติว่า “เมื่อได้แยกสินสมรสตามมาตรา 1484 วรรคสอง มาตรา 1491 หรือมาตรา 1598/17 วรรคสองแล้วให้ส่วนที่แยกออกตกเป็นสินส่วนตัวของสามีหรือภริยา และบรรดาทรัพย์สินที่ฝ่ายใดได้มาในภายหลังไม่ให้ถือเป็นสินสมรส แต่ให้เป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น และสินสมรสที่คู่สมรสได้มาโดยพินัยกรรม หรือโดยการให้เป็นหนังสือตามมาตรา 1474 (2) ในภายหลังให้ตกเป็นสินส่วนตัวของสามีและภริยาฝ่ายละครึ่ง

ดอกผลของสินส่วนตัวที่ได้มาหลังจากที่ได้แยกสินสมรสแล้วให้เป็นสินส่วนตัว” การแยกสินสมรสไม่ใช่เรื่องการสิ้นสุดแห่งการสมรสที่จะต้องแบ่งสินสมรสให้เท่า ๆ กัน การแยกสินสมรสนี้เป็นวิธีการที่กฎหมายกำหนดให้แก้ปัญหาการจัดการสินสมรสระหว่างสามีภริยาที่เกิดขึ้นในบางกรณีเท่านั้น ดังนั้นเมื่อมีการแยกสินสมรสก็คือให้แบ่งสินสมรสออกเป็นสองส่วนเท่า ๆ กัน เป็นของสามีส่วนหนึ่งและเป็นของภริยาอีกส่วนหนึ่ง ส่วนที่แบ่งออกมานี้ให้ถือว่าเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นไป

แม้มีการแยกสินสมรสแล้วแต่สามีกับภริยานั้นก็ยังเป็นสามีภริยากันอยู่ ซึ่งสามารถมีหรือได้มาซึ่งทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสได้อีกตามมาตรา 1474 อนุ 1 ถึงอนุ 3 ในกรณีนี้ถ้านับแต่มีการแยกสินสมรสหากมีการได้มาซึ่งทรัพย์สิน (ซึ่งถือว่าเป็นการได้มาระหว่างสมรสตามมาตรา 1474 (1)) ให้ถือว่าเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นไป เช่นภริยาได้เงินเดือนสองหมื่นบาทถือว่าเป็นสินส่วนตัว เป็นต้น หรือถ้าสามีหรือภริยาได้ทรัพย์สินมาโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือ เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าให้เป็นสินสมรสให้แบ่งเป็นสินส่วนตัวของสามีกับภริยาฝ่ายละเท่า ๆ กัน สำหรับดอกผลของสินส่วนตัวที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีการแยกสินสมรสให้ถือว่าเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น

3. การยกเลิกการแยกสินสมรส

มาตรา 1492/1 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการแยกสินสมรสโดยคำสั่งศาล การยกเลิกการแยกสินสมรสให้กระทำได้เมื่อสามีหรือภริยาร้องขอต่อศาล และศาลได้มีคำสั่งให้ยกเลิก แต่ถ้าภริยาหรือสามีคัดค้านศาลจะสั่งยกเลิกการแยกสินสมรสได้ต่อเมื่อเหตุแห่งการแยกสินสมรสได้สิ้นสุดลงแล้ว

เมื่อมีการยกเลิกการแยกสินสมรสตามวรรคหนึ่งหรือการแยกสินสมรสสิ้นสุดลงเพราะสามีหรือภริยาพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ให้ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวอยู่ในวันที่ศาลมีคำสั่งหรือในวันที่พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ยังคงเป็นสินส่วนตัวต่อไปตามเดิม”

ตามมาตรา 1492/1 วรรคแรกนั้น เป็นกรณีที่สามีหรือภริยาร้องขอต่อศาลให้มีการแยกสินสมรสตามมาตรา 1484 วรรคสอง หรือมาตรา 1598/1 เท่านั้น หากต่อมาเหตุการณ์หรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปก็อาจร้องขอให้ยกเลิกการแยกสินสมรสนั้นได้โดยให้สามีหรือภริยาร้องขอต่อศาล ตามวรรคแรกนี้ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นสามีหรือภริยาที่ร้องขอให้แยกสินสมรสเท่านั้นที่จะเป็นผู้ร้องขอให้ยกเลิกการแยกสินสมรสได้ ดังนั้น จึงอาจเป็นสามีหรือภริยาอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นได้ที่จะร้องขอต่อศาลให้ยกเลิกการแยกสินสมรส ซึ่งหากว่าศาลมีคำสั่งให้ยกเลิกโดยที่คู่สมรสอีกฝ่ายไม่ได้คัดค้านแต่อย่างใดก็ถือว่าการแยกสินสมรสสิ้นสุดลง แต่ถ้าสามีหรือภริยาอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านศาลจะสั่งให้ยกเลิกการแยกสินสมรสไม่ได้ ศาลจะทำได้ก็โดยขอให้เหตุแห่งการแยกสินสมรสสิ้นสุดลงก่อน เช่นสามีหรือภริยาหากเป็นปกติ ไม่เป็นคนไร้ความสามารถอีกต่อไปเช่นนี้ศาลก็สามารถสั่งยกเลิกการแยกสินสมรสนั้นได้ เป็นต้น

เมื่อมีการแยกสินสมรสไม่ว่าจะเป็นการแยกสินสมรส โดยคำสั่งศาลหรือโดยคำพิพากษาก็ตาม ทรัพย์สินที่มีการแยกจากกันเพราะการร้องขอให้แยกสินสมรสหรือเพราะผลของกฎหมายนั้นก็กลายเป็นสินส่วนตัวของสามีหรือภริยานั้น และหากการแยกสินสมรสนั้นสิ้นสุดลงไม่ว่าจะเป็นการแยกสินสมรสโดยคำสั่งศาลหรือโดยคำพิพากษาก็ตาม ทรัพย์สินที่มีการแยกจากกันและเป็นสินส่วนตัวของแต่ละฝ่ายแล้วนั้น ก็ยังคงเป็นสินส่วนตัวของแต่ละฝ่ายนั้นต่อไป ในขณะที่เดียวกันนับแต่มีการยกเลิกการแยกสินสมรส ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่จะได้มาต่อแต่นั้นก็ถือว่าเป็นสินสมรสของสามีภริยาเหมือนปกติเช่นเดิมตามมาตรา 1474

4. การช่วยกันออกค่าใช้จ่ายเมื่อไม่มีสินสมรสแล้ว

มาตรา 1493 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ไม่มีสินสมรสแล้ว สามีและภริยาต้องช่วยกันออกค่าใช้จ่ายสำหรับการบ้านเรือนตามส่วนมากและน้อยแห่งสินส่วนตัวของตน” กรณีไม่มีสินสมรสแล้วนี้อาจเป็นเพราะคู่สมรสหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำให้สินสมรสหมดไป หรือเป็นเพราะมีการแยกสินสมรสทำให้สินสมรสหมดไป คู่สมรสก็ยังเป็นสามีภริยากันอยู่เช่นเดิม ความสัมพันธ์ของสามีภริยาก็ยังดำเนินต่อไป ดังนั้นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ สำหรับการบ้านเรือนคู่สมรสก็จะต้องช่วยกันรับ

ผิดชอบอยู่ตามส่วนมากและน้อยแห่งสินส่วนตัวของคุณ คือฝ่ายที่มีสินส่วนตัวมากก็ออกมาก ฝ่ายที่มีสินส่วนตัวน้อยก็ออกน้อยเพื่อให้ชีวิตครอบครัวยังคงดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขต่อไป ดังนั้นถ้าคู่สมรสฝ่ายใดไม่มีสินส่วนตัวอยู่แล้ว เพราะคู่สมรสนั้นเองไม่มีสินส่วนตัว หรือไม่มีสินส่วนตัว เพราะผลของกฎหมายที่ตนเองตกเป็นบุคคลผู้ล้มละลายแล้ว คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งย่อมต้องออกค่าใช้จ่ายสำหรับการบ้านเรือนของคุณ